

Rentabilita výroby mléka v ČR v roce 2016

Cílem tohoto příspěvku je stanovení ročních nákladů v chovu dojených krav, určení celkové rentability a definování faktorů s největším vlivem na ekonomickou efektivitu chovu v ČR za rok 2016.

Chov dojeného skotu je důležitou součástí českého agrárního sektoru. Významnost produkce v ČR potvrzuje podíl tržeb za mléko na živočišné výrobě i na celkové produkci zemědělského odvětví. Strategie resortu MZe s výhledem do roku 2030 uvádí, že mléko v ČR představuje jednu z klíčových komodit z hlediska zachování vhodné struktury českého zemědělství (MZe 2017). Za rok 2016 bylo dosaženo v agrárním sektoru rekordně vysokého zisku (odhaduje se 20,2 mld. Kč, tj. druhý nejvyšší zisk od roku 2000) a zvýšila se i celková výroba mléka o 38 mil. litrů a 1,3 % (ČSÚ 2017). Chovatelé dojeného skotu se však v roce 2016 stále vypořádávali s přetrvávající mléčnou krizí, ve které nízké ceny mléka způsobovaly ztrátovost produkce. V první polovině roku 2016 se v ČR i v ostatních státech EU cena mléka nadále snižovala. V červenci byla v ČR v průměru 6,10 Kč/l, od srpna se cena zvyšuje a v prosinci 2016 již činila 7,50 Kč/l. I v prvních měsících roku 2017 pokračovalo zvyšování ceny mléka, která oproti prosinci 2016 byla v dubnu vyšší o 10 % (MZe, 2017). V nepříznivém období částečně kompenzovaly vzniklou ztrátu mimořádné podpory vyplácené chovatelům dojnic. Zejména v krizových situacích, kdy chovatelé hledají rezervy, je nezbytné znát svoji ekonomickou situaci a přijímat opatření směřující k větší efektivitě chovu.

Materiál a metodika

Údaje pro výpočty byly získány dotazníkovou metodou od zemědělských podniků zabývajících se chovem dojených krav za rok 2016. Zpracována byla data celkem od 100 podniků z různých oblastí ČR, které byly rozděleny do tří skupin podle toho, zda chovají plemeno české strakaté (C), holštýnské (H), nebo zda mají obě plemena (CH). Kalkulovány byly dílčí a celkové náklady, které byly stano-

veny na jednu chovanou krávu, jeden krmný den (KD) a na litr prodaného mléka. Náklady po odpočtu byly stanoveny tak, že od celkových nákladů bylo odečteno ocenění statkových hnojiv a cena narozených telat. Do výsledku hospodaření (zisk či ztráta) byly započítány také dotace, které v roce 2016 zahrnovaly podporu vázanou na produkci (dojnice), přechodné vnitrostátní podpory (přežvýkavci), platby na dobré životní podmínky, národní dotace (dotační program 19.A a 20.A) a mimořádné podpory vyplácené na dojnice. Byl kalkulován ukazatel příjmů nad náklady (IOFC, Income Over Feed Cost), který představuje část tržeb, která v podniku zůstane po úhradě nákladů na krmiva. Při ekonomickém hodnocení úspěšnosti chovu dojnic je vhodné znát svůj bod zvratu, který byl počítán u souboru podniků pro cenu mléka a tržní produkci. Bod zvratu představuje takovou situaci, kdy jsou náklady rovny výnosům včetně dotací a je tím dosaženo nulového zisku. Pro možnost určení bodu zvratu roční tržní produkce mléka se náklady rozdělily na variabilní, které se mění s úrovní produkce (dojivosti), a fixní, jejichž výše je nezávislá

na produkci. Při porovnání se zahraničními údaji byl použit kurz 1 EUR = 27 Kč a 1 USD = 24 Kč.

Výsledky a diskuse Ekonomické výsledky chovu dojnic a jejich variabilita

Celkové náklady chovu dojených krav u souboru podniků v roce 2016 činily 73 564 Kč, tj. 202 Kč na krmný den a 8,88 Kč na litr prodaného mléka (tabulka 1). Oproti výsledkům roku 2015 došlo u souboru podniků k nárůstu nákladů na krávu a rok o 997 Kč (+1,4 %), ale v důsledku růstu dojivosti byly v roce 2016 náklady na litr mléka nižší o 0,11 Kč. Po odpočtu vedlejších výrobků vychází náklady na 70 tis. Kč na krávu a rok a 8,41 Kč na litr. Vlivem nepříznivé situace na trhu, projevující se nízkými nákupními cenami mléka, bylo v souboru podniků při ceně za litr mléka 6,80 Kč a značné variabilitě vykazované mezi podniky dosaženo v průměru ztráty 1,61 Kč na litr prodaného mléka bez započítání dotací (rentabilita -19 %). Přijaté dotace uhradily větší část vzniklé ztráty, ale i přes zohlednění mimořádných podpor byla ekonomickým výsledkem výroby mléka u souboru podniků ztráta 0,64 Kč/litr, tj. 5296 Kč

na krávu a rok (rentabilita -7,6 %). Stejně jako u souboru podniků v letech minulých byla nejvyšší nákladovou položkou krmiva a steliva (43 %), která společně s pracovními náklady, odpisy krav a režiemi představují až 78 % ročních nákladů potřebných na chov. Při srovnání dílčích a celkových nákladů s výsledky dosaženými v Německu ve spolkové zemi Šlesvicko-Holštýnsko u 1037 podniků (Prokop 2016) je patrné, že celkové náklady byly v Německu vyšší o 33 % (11,80 Kč/l mléka). U 25 % nejlepších podniků byly náklady 10,40 Kč/l a u hodnocení nejhorších 25 % náklady činily až 13,40 Kč/l. Vyšší roční náklady chovu dojnic byly také v Bavorsku v roce 2015 (Dorfer et Hofmann 2016), kde u 144 podniků za rok 2015 byly náklady 14,10 Kč/l mléka. Orientační srovnání nákladů s údaji v USA za rok 2016 (USDA, 2017) ukázalo, že v USA byly celkové náklady 12,10 Kč/l, tj. podstatně vyšší než u souboru podniků v ČR.

Mezi vykázanými hodnotami v souboru podniků v ČR byla pozorována značná variabilita. Celkové náklady se u 90 % podniků (kdy u každého ukazatele bylo vynecháno 5 % podniků s nejnižšími a 5 % podniků s nejvyššími hodnotami) pohybovaly mezi 7,38 Kč a 10,67 Kč při mediánu 8,85 Kč/l, tj. hodnota téměř shodná jako vypočítaný průměr (tabulka 2). U 20 % podniků byly náklady nižší než 8 Kč/l a 14 % podniků mělo celkové náklady vyšší než 10 Kč/l. Ze zkoumaných parametrů je patrné, že největší variabilita byla u odpisů majetku, které jsou dány objemem investic. Nejnižší variační koeficient byl naopak u krmiv, u kterých výše nákladů kolísala mezi 2,93 a 4,77 Kč na litr mléka.

Rentabilita podle plemena, užítkovosti a výrobní oblasti

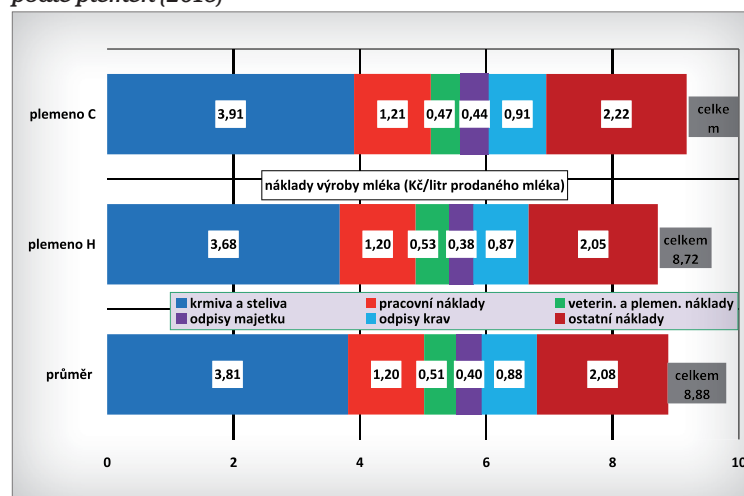
V závislosti na chovaném plemenu existují rozdíly ve výši jednotlivých

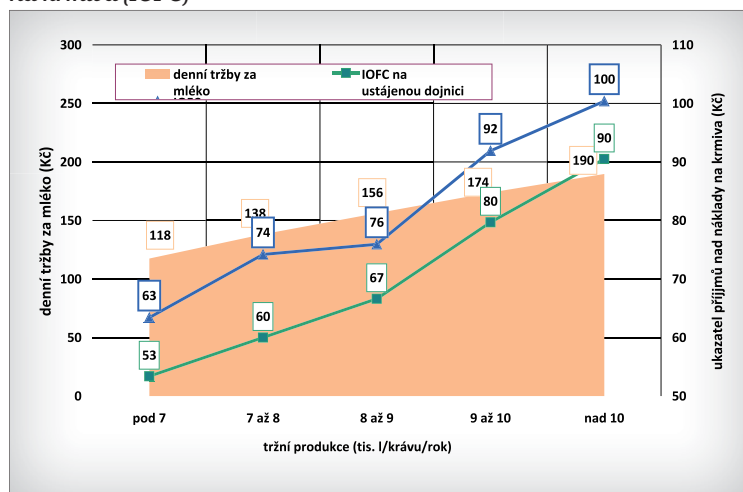
i celkových nákladů (graf 1) a i v celkové úrovni rentability. Vyšších nákladů na KD dosahují podniky s chovem plemene H (215 Kč oproti 175 Kč u podniků s chovem plemene C), zatímco ve vyjádření na litr mléka měly tyto podniky náklady nižší o 0,45 Kč/litr. Rozdílnost je dána vyšší užitkovostí, resp. tržní produkcí mléka, která byla u podniků s chovem dojnic plemene H vyšší o 2110 litrů na krávu a rok. Výše užitkovosti je jedním z klíčových předpokladů ekonomické úspěšnosti chovu. Lepší ekonomické výsledky při vyšší užitkovosti potvrzuje tabulka 3. Variabilní náklady, ve kterých jsou zastoupeny zejména krmiva, nejsou rozdílné v závislosti na dojivosti, zatímco fixní náklady (mzdy, odpisy aj.) s růstem tržní produkce mléka klesají. S klesajícími fixními náklady se pak zlepšuje i rentabilita. U skupiny podniků s tržní produkcí mléka pod 7 tis. litrů byla ztráta 1,99 Kč/l (bez dotací) a u podniků s tržní produkcí nad 10 tis. litrů byla ztráta bez dotací pouhých 0,97 Kč/l. Započítáním dotací by se u této skupiny ztráta snížila na 0,16 Kč/l. Nižší náklady ve vyjádření na litr mléka při vyšší prodeji mléka potvrzuje také Prokop (2016), který uvádí rozdíl v nákladech mezi skupinami německých podniků s produkcí 7 a 10 tis. kg mléka ve výši 2,70 Kč/l. Podniky chovající dojnice v produkční oblasti dosahovaly lepších ekonomických výsledků oproti farmám hospodařícím v oblastech LFA. I přesto, že u podniků v LFA oblastech byly náklady na KD nižší (194 Kč oproti 202 Kč), tak na litr mléka vychází náklady v důsledku nižší dojivosti vyšší (9,12 Kč vs. 8,72 Kč). Ztráta včetně do-

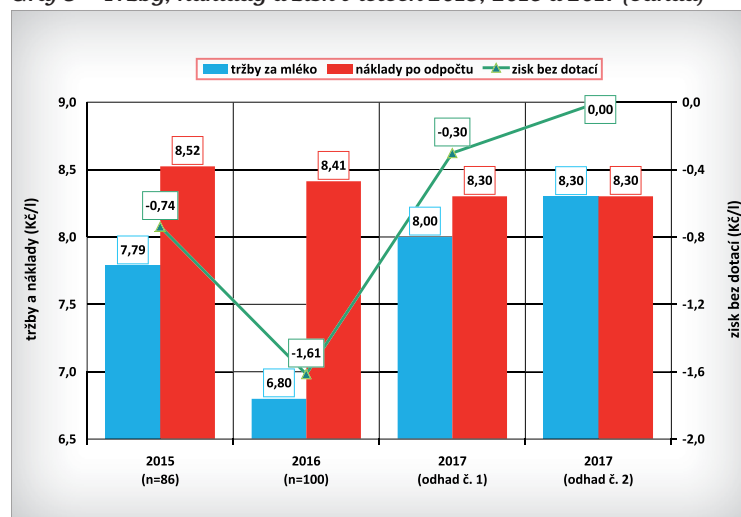
Graf 1 – Struktura celkových nákladů výroby mléka v Kč/l podle plemen (2016)

Graf 2 – Denní tržby za mléko a ukazatel příjmů nad náklady na krmiva (IOFC)

Graf 3 – Tržby, náklady a zisk v letech 2015, 2016 a 2017 (odhad)

tací tím byla u farem v LFA oblastech vyšší (0,74 Kč/l) než u podniků v produkčních oblastech (0,57 Kč/l). Tuto rozdílnost částečně kompenzují dotace na méně příznivé oblasti, které však nejsou v tomto příspěvku uvažovány.

Příjmy nad náklady na krmiva a bod zvratu ceny a produkce

Při vyšší tržní produkci mléka se zvyšují u podniků denní příjmy za mléko a úměrně tomu roste i ukazatel příjmů nad náklady na krmiva (IOFC). Jako nejvyšší vychází tento ukazatel u skupiny podniků s tržní produkcí nad 10 tis. litrů mléka na krávu a rok (graf 2). Modelový odhad zisku (tabulka 4) při různých úrovních tržní produkce mléka a prodejní ceny mléka naznačuje, že kromě předpokladu vysokých cen je nezbytné dosahovat také dobrých výsledků v oblasti produkce. Bod zvratu ceny a tržní produkce mléka stanovuje, jakých minimálních požadavků (bez a se započítáním dotací) je zapotřebí dosáhnout, aby bylo dosaženo nulového zisku (tabulka 5). Nulového zisku by bylo bez započtení dotací dosaženo při ceně 8,33 Kč/l. Při zvýšení tržní produkce musí podnik počítat se zvýšením variabilních nákladů (zejména krmiv) a podle analýzy bodu zvratu by se náklady a příjmy (bez dotací) vyrovnaly při tržní produkci 13 380 litrů mléka od krávy za rok, což je z pohledu chovatelů nereálný cíl. Při započtení dotací je podle výsledků roku 2016 bod zvratu dosaženo při tržní produkci 9754 litrů, což je o 1471 litrů (18 %) více, než je průměr analyzovaného souboru podniků. V roce 2017 lze podle prvních výsledků očekávat v průměru vyšší nákupní

Tab. 1 – Náklady a rentabilita chovu dojených krav v ČR v roce 2016 (n = 100 chovů)

Položka	Kč/krávu	Kč/krmný den	Kč/litr
Krmiva jadrná	15 961	43,73	1,93
Krmiva objemná	10 693	29,30	1,29
Ostatní krmiva a steliva	4 937	13,52	0,60
Krmiva a steliva celkem	31 591	86,55	3,81
Pracovní náklady	9 969	27,31	1,20
Odpisy krav	7 249	19,86	0,88
Odpisy majetku	3 293	9,02	0,40
Veterinární výkony	2 806	7,69	0,34
Opravy a udržování	1 722	4,72	0,21
Energie	1 676	4,59	0,20
Plemenářské výkony a inseminace	1 434	3,93	0,17
Pojištění majetku a krav	423	1,16	0,05
Ostatní nákladové položky	4 945	13,55	0,60
Režijní náklady	8 456	23,17	1,02
Náklady celkem	73 564	201,54	8,88
Náklady po odpočtu ¹⁾	69 684	190,91	8,41
Tržby za mléko	56 317	154,29	6,80
Příjmy nad náklady na krmiva (IOFC) ²⁾	24 726	67,7	2,99
Zisk/ztráta bez dotací	-13 367	-36,62	-1,61
Rentabilita bez dotací (%)		-19,18	
Dotace ³⁾	8 071	22,11	0,97
Zisk/ztráta včetně dotací	-5 296	-14,51	-0,64
Rentabilita s dotacemi (%)		-7,60	

¹⁾ po odpočtu vedlejších výrobků (telata a statková hnojiva);
²⁾ ukazatel vyjadřuje výši tržeb po odečtení nákladů na krmiva;
³⁾ do dotací se počítá podpora vázaná na produkci, PVP, platby na dobré životní podmínky, národní dotace a mimořádné podpory.

Tab. 4 – Modelový odhad zisku/ztráty při různé tržní produkci a ceně mléka (2016)

Ukazatel (zisk/ztráta v Kč/l včetně dotací) ¹⁾		Cena mléka (Kč/l)					
		6,50	7,00	7,50	8,00	8,50	9,00
Tržní produkce mléka (tis. l/krávu/rok)	6	-2,12	-1,62	-1,12	-0,62	-0,12	+ 0,38
	7	-1,51	-1,01	-0,51	-0,01	+ 0,49	+ 0,99
	8	-1,05	-0,55	-0,05	+ 0,45	+ 0,95	+ 1,45
	9	-0,69	-0,19	+ 0,31	+ 0,81	+ 1,31	+ 1,81
	10	-0,40	+ 0,10	+ 0,60	+ 1,10	+ 1,60	+ 2,10
	11	-0,17	+ 0,33	+ 0,83	+ 1,33	+ 1,83	+ 2,33

¹⁾ do dotací se počítá podpora vázaná na produkci, PVP, platby na dobré životní podmínky, národní dotace a mimořádné podpory

cenu mléka než za rok 2016. Za předpokladu průměrné ceny mléka 8 Kč/l by při nákladech roku 2016 byla ztráta bez dotací jen 0,30 Kč/litr (graf 3) a bodem zvratu (bez dotací) by při této ceně byla tržní produkce 9025 litrů. Za předpokladu růstu ceny na 8,30 Kč/l by bylo v roce 2017 bez dotací dosaženo nulového zisku (bod zvratu ceny mléka).

Závěr

V roce 2016 se v ČR mléko ve finančním vyjádření podílelo 47 % na produkci živočišné výroby a 17 % na celkové produkci zemědělského odvětví (ČSÚ 2017), což hovoří o významu tohoto odvětví v zemědělském sektoru. Pro udržení a další rozvoj chovu je však nezbytné, aby ekonomickým výsledkem

výroby mléka bylo dosažení adekvátní úrovně zisku, který je cílem každého podnikání a bez kterého by nebyl chov z dlouhodobého pohledu udržitelný. Propad v ceně mléka (o 0,96 Kč/l) v roce 2016 oproti průměru roku předcházejícího se promítl v meziročním snížení tržeb za prodej mléka v ČR až o 2,8 mld. Kč. Mimořádné podpory vyplácené chovatelům sice zlepšily rentabilitu produkce, ale jejich výše nepokryla plně ztrátu, která byla u analyzovaného souboru 100 podniků za rok 2016 ve výši 5296 Kč na krávu a rok, tj. 0,64 Kč na liter prodaného mléka. Meziročně došlo ke zvýšení úrovně celkových nákladů na krávu o 997 Kč, což je dáno i růstem cenové hladiny v ČR (zvyšovaly se ceny vstupů). Nárůst doji-

Tab. 2 – Variabilita nákladů výroby mléka v roce 2016 u 90 % hodnocených podniků

Ukazatel	Kč/litr					Kč/krmný den				
	M ¹⁾	min.	max.	s ²⁾	v ³⁾	M ¹⁾	min.	max.	s ²⁾	v ³⁾
Krmiva	3,80	2,93	4,77	0,41	10,86	87,17	51,29	128,80	14,54	16,77
Pracovní náklady	1,13	0,57	1,87	0,32	27,05	26,16	11,74	45,65	7,31	27,56
Odpisy krav	0,82	0,48	1,39	0,22	25,57	17,78	11,09	36,33	5,73	30,13
Odpisy majetku	0,33	0,12	0,89	0,19	51,51	7,32	1,96	20,85	4,22	49,75
Vet. A plem. služby	0,24	0,11	0,45	0,08	32,81	5,74	2,30	11,02	2,00	35,16
Náklady celkem	8,85	7,38	10,67	0,82	9,22	201,38	126,03	272,57	29,22	14,67

¹⁾ medián;
²⁾ směrodatná odchylka;
³⁾ variační koeficient v procentech

Tab. 3 – Náklady na liter prodaného mléka podle tržní produkce v roce 2016 (n=100 chovů)

Tržní produkce (tis. litrů)	pod 7	7 až 8	8 až 9	9 až 10	nad 10
Počet podniků	17	24	26	21	12
Pracovní náklady	1,25	1,40	1,18	1,07	1,03
Krmiva a steliva	3,79	3,96	3,92	3,66	3,60
Veterinární a plemenářské náklady	0,49	0,49	0,52	0,50	0,45
Odpisy majetku	0,51	0,39	0,38	0,36	0,38
Odpisy krav	0,93	0,91	0,89	0,79	0,84
Energie	0,27	0,22	0,20	0,16	0,15
Režie	1,12	1,11	0,90	1,11	0,81
Ostatní náklady	1,12	0,77	0,95	0,76	0,75
Náklady celkem	9,48	9,26	8,93	8,40	8,01

Tab. 5 – Bod zvratu ceny a tržní produkce mléka (2016)

Ukazatel	plemeno C	plemeno H	průměr
Cena mléka (Kč/l)	6,91	6,72	6,80
Tržní produkce (l/krávu/rok)	6 995	9 105	8 283
Bod zvratu ceny mléka (Kč/l)	bez dotací	8,62	8,17
	vč. dotací ¹⁾	7,53	7,08
Bod zvratu tržní produkce mléka (l)	bez dotací	11 718	14 335
	vč. dotací ¹⁾	8 708	10 394

¹⁾ do dotací se počítá podpora vázaná na produkci, PVP, platby na dobré životní podmínky, národní dotace a mimořádné podpory

vosti však byl příčinou mírného snížení nákladů na liter prodaného mléka. Zvyšující se cena v prvních měsících roku 2017 pozitivně ovlivní úroveň rentability celého odvětví a při průměrné roční ceně mléka 8 Kč/l a stejných nákladech jako v roce 2016 lze očekávat za rok 2017 ztrátu z výroby mléka bez dotací asi 0,30 Kč/l. Dotace v podobě dobrovolné podpory vázané na produkci (u dojnic asi 3700 Kč/krávu/rok) by tuto ztrátu uhradila a výsledkem roku 2017 by mohl být zisk v případě započítání dotací. Vzhledem k tomu, že cena mléka v ČR i v ostatních státech EU v posledních letech výrazně kolísá a je chovatelem téměř neovlivnitelná, mělo by být cílem chovatelů hledat rezervy na straně nákladů a dosaho-

vat dobrých výsledků v produkčních i reprodukčních ukazatelích, což zajistí větší odolnost vůči tržním výkyvům. K lepšímu pochopení svých rezerv přispěje srovnání vlastních výsledků s průměrnými hodnotami a také s nejlepšími podniky v odvětví.

Seznam literatury je k dispozici u autorů příspěvku.

Příspěvek byl zpracován v rámci řešení projektu MZERO0714.

Ing. Jan Syrůček, Ph.D.¹,
 Ing. Jiří Burdych, MBA^{1,2},
 Ing. Luděk Bartoň, Ph.D.¹

¹VÚŽV, v. v. i., Praha-Uhřetěves;

²VVS Verměřovice, s. r. o.